

איסור יחוד בחדרי רנטגן

זהירות מאיסור יחוד בחדרי רנטגן

נתבקשנו לעורר על מכשול חמור באיסור יחוד, בשעת צילום ונטגן או CT וכדומה. מאחר ולפי הוראת משרד הבריאות, דלתותיהם של חדרי הרנטגן נסגרות (על ידי קפיץ) וננעלות מאליהן, ושמענו ממרנן הגרי"ש אלישיב שליט"א הגרש הלוי וואזנר שליט"א והגר"נ קולין שליט"א שהדבר פשוט שיש בזה איסור יחוד, ועל כן כשאין הדבר מתאפשר שטכנאית תבצע את הצילום עבור אשה, וטכנאי עבור איש, יש להכנס לצילום בליווי 'שומר' המועיל להציל מאיסור יחוד.

אף באופן שישנה דלת נוספת לצוות (שהיא אינה נעולה על פי רוב). דעתם של מרנן שליט"א שלא מועיל דבר זה להנצל מאיסור יחוד, מאחר וידוע שאינם נכנסים שם כלל מפני סכנת הקרינה, וצוטי הרפואה מקפידים על כך ביותר, מפני היותם חשופים לסכנה זו דבר יום כיומו. (אמנם ישנם מקומות רבים שישנה אפשרות לצוות להכנס בלא סכנה, והם אכן נכנסים, שאז, בזמנים בהם נמצא במקום צוות המציל מאיסור יחוד, העשוי להכנס, ואכן נכנס, כפי שנמצא בהרבה מבתי החולים, אין בזה איסור יחוד על פי רוב, ובזה הפרטים רבים ושונים ממרפאה למרפאה, ובין המשמרות שבאותה מרפאה עצמה, ולא ניתן להאריך יותר במסגרת זו).

חגי אלישיב נאה
מחבר ספר
שער היחוד

צבי אברהם וויל
מחבר ספר
פתח הבית - יחוד

שראל רוזנברג
אב"ד בבי"ד
דמרן הגר"נ קולין
ורב שכונת רמת דוד

בעקבות פרסום הוראתם של מרנן גדולי הפוסקים שליט"א, על איסור היחוד בחדרי רנטגן. שוחח הרב ב. ישראלי עם אחד התלמידי חכמים העוסקים בענין – על הבעיה, ועל הפתרונות. על ההיבט ההלכתי והגורם הבטיחותי התייחסות שירותי הרפואה וקופות החולים לענין.

כיצד עלה הנושא על פרק היום?

אחד האברכים שהוצרך לעבור צילום רנטגן, שם לב שדלת חדר הצילום ננעלת אוטומטית, וכשבירר את סיבת הנעילה קיבל תשובה חד משמעית כי הדבר מתבצע על פי הוראת משרד הבריאות, מטעמי בטיחות עקב סכנת קרינה, מכיון שהיה שם רק טכנאי יחיד הבין שיש כאן שאלה של יחוד. ולאחר ששטח את נתוני

המציאות בפני מורה הודאה מובהק, נתגלתה איפה הבעיה במלא חומרתה. איך זה שעד היום אף אחד לא שם לב לדבר? מסתבר שלמרות שהציבור עירני להלכות יחוד, בכל זאת במקרה זה אין המציאות בולטת כל כך, מכיון שאין כאן איזו פעולה מורגשת של נעילת דלת עם מפתח, שלזה בודאי כל אחד היה שם לב, אלא הדלת נסגרת מעצמה על ידי קפיץ, ומכיון שאין ידית חיצונית, ממילא יש כאן נעילה. אבל מי שלא יראה שאין ידית מבחוץ לא יבחין בנעילה.

ואם הדלת לא היתה ננעלת, לא היה בזה איסור יחוד?

ידוע שיש בזה מחלוקת גדולה באחרונים בכל דלת סגורה ולא נעולה, דעת הבית מאיר והגרע"א לאסור משום יחוד, ואילו בשו"ת בנין ציון ואחרונים נוספים מקילים. אמנם בדלת כזו שיש מניעה גדולה להכנס לשם מפני צנעת הפרט (כמו דלת של רופא, ולפי הענין) או מפני סיבה אחרת, הדבר חמור יותר, וישנם פוסקים רכים הסוברים לאסור בזה לכל הדיעות, אבל עם כל זה יש בזה צדדים בהלכה לומר שכאשר הדלת לא נעולה ישנה עדיין איזו סבירות שיכנס ילד או אדם חסר תרבות וכדומה, כך שהשאלה אם לפנות אל הציבור להיזהר בדבר, הונחה רק כעת על שולחנם של מרן הגר"ש אלישיב שליט"א, הגאון הגדול רבי שמואל הלוי ואזנר שליט"א והגאון הגדול רבי ניסים קרליץ שליט"א והם היו נחרצים בדבר שיש להזהיר על כך את הציבור.

ומה בדבר הדלת הפונה לצוות?

בזה השאלה היא סבוכה וחמורה, לא נכנס כאן לפרוט ההלכתי - ודי אם נזכיר כי הדבר לפי הכרעת רבותינו, אינו נותן מענה. כמו כן יש לדעת שנתקלנו במספר מקומות שהיתה רק דלת אחת נעולה, או ששתי הדלתות נעולות, ויתירה מזאת, גם במקומות שישנה דלת שאינה נעולה כלפי הצוות, פעמים רבות מאוד אין כמקום אנשי צוות נוספים. כך שאפילו במרפאה גדולה שישנם כמה חדרי צילום, ישנן שעות בהן יש תורנות של טכנאי אחד, וכן ישנם מקומות שאפילו אם ישנו צוות אין הוא בגדר צוות כזה המציל מיחוד, דבר התלוי בהרבה פרטי הלכות יחוד.

אבל כאשר ישנו צוות המציל מיחוד, וכגון שישנם בצוות טכנאים כשרים (לדעת הרמ"א) וכדומה, האם מועיל הדבר להציל או לא?

שאלה זו שטחנו בפני מרנן גדולי הפוסקים שליט"א, וכמו שפורסם בעיתון, כך שלפי דעתם בחלק מן המקומות לא תועיל דלת זו, ובחלקם תועיל, דבר התלוי בצורת מבנה חדר הרנטגן, ובמערך וסגנון עבודת אנשי הצוות.

מה הכוונה, וכי לא כל חדרי הרנטגן בנויים בצורה דומה?

בהחלט לא. כל חדר רנטגן בנוי כפי תנאי השטח הנתונים לו. אולם באופן כללי ניתן לומר שישנם שני סוגים עיקריים של חדרי רנטגן. הסוג הראשון, כשהטכנאי נמצא בתוך החדר גם בשעת הצילום, כאשר הוא מוגן על ידי מחיצת מגן. ישנם מקומות בהם מחיצה זו בנויה באופן המגן גם על צוות העשוי להכנס. הסוג שני, הטכנאי יוצא לפרוזדור של הצוות בשעת הצילום, ונמצא עם החולה רק בעת ההכנה לצילום ולאחריו, עם כל זה הדלת הפונה לציבור נעולה כל הזמן. באופן זה אמנם אין הגנה לצוות שיכנס, אך מאידך יש באפשרותם לדעת מתי ישנה קרינה ומתי לא (מכיון שקרינה יכולה להיות רק כאשר הטכנאי נמצא בעמדת הפיקוד).

כיצד משליך הדבר לגבי איסור יחוד?

אם הצוות מוגן מקרינה במקרה שיכנס לחדר בשעת הצילום, אז באופן רגיל הצוות באמת נכנס מידי פעם. אולם כאשר אין הגנה לצוות הנכנס, המציאות היא שאין הם נכנסים כלל, כפי שהעידו טכנאים רבים, שאדם שעובד עם קרינה באופן יומיומי, אינו מזלזל בזה ואינו נכנס בשום אופן.

איך מתייחסים קופות החולים לבעיה, והרי הרבה פעמים מדובר באנשים שאינם שומרי מצוות, האם הם מבינים את הנושא?

יצא לנו לדון בנושא עם כמה וכמה אנשים בתפקידים בכירים שונים, וההתייחסות של כולם היתה מאוד עניינית, וכשהם נתקלים עם אנשים שומרי מצוות, רובם יודעים לכבד ואף להעריך זאת. במיוחד נתקלנו בזה בקשר שהיה לנו עם הנהלת קופת חולים 'מכבי', שגילו מוכנות נפלאה לשיתוף פעולה פורה.

במה זה מתבטא, וכי במה הם יכולים לעזור?

כשישנה מוכנות ישנן גם אפשרויות רבות. לדוגמא, בישיבת הנהלת קופת חולים 'מכבי' בבני ברק סניף רבי עקיבא, שנתכנסה במיוחד לצורך דיון בבעיה זו, הוחלט לעשות שינוי לוגיסטי מורכב במבנה משמרות הטכנאים במכון הרנטגן בבני ברק, כך שרוב ימות השבוע יעבדו בו זמנית טכנאים גברים ונשים לבחירת החולים, ובשאר הזמנים נקבע מראש מי ומי יהיו העובדים, כך שכל אחד יכיל להתאים את עצמו – כל זמן שלא מדובר בצילום דחוף. ועל כך ראויים הם לשבח.

ולמה שלא ייושם הדבר בכל מקום?

אנחנו מקוים אמנם שאכן כך יעשה, וגם בשאר קופות החולים בבני ברק ובירושלים יפעלו בהתאם. עם כל זה לא ניתן ליישם זאת ממש בכל הארץ, וגם ישנם מכונים בהם מתבצעים צילומי CT וכדומה בהם עובדים שעות מרובות

ואפילו באמצע הלילה, ובמקומות אלו הדבר לא מתאפשר מבחינה מעשית. גם כאן בבני ברק ב'מכבי' שהדבר כבר מיושם, מדובר במאמץ מיוחד מכל הצוות, שאינו מאפשר החלפת תורנויות בקלות, ואנחנו חושבים שיש מאוד להוקיר ולהעריך את המאמצים האלו. אבל במקומות שלא מתאפשר פתרון זה, אין מנוס מלבוא עם מלוה וכמו שהורו רבותינו גדולי הפוסקים שליט"א.

האם ליווי זה לא פתרון קשה?

בנתונים רגילים מדובר בטירחה, אולם פעמים שיש בזה קושי גדול, ושאלנו את מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א האם להציע פתרון זה לציבור. והשיב, שכאשר הציבור ידע שהדבר הוא איסור ברור, לא יעמדו בפניהם קשיים אלו או אחרים.

והאם יאפשרו בכל מקום להכנס עם מלוה?

ידוע שמבחינה חוקית זכאי כל נבדק לאדם נוסף מטעמו, כמו שפורסם בחוזר 39, וביד כל אחד ואחת לדרוש זאת, ובמקומות שסיירנו בהם לצורך הענין, מאפשרים להכנס עם מלוה בלא שום בעיה. עם זאת, כבכל נושא, יש לקוות שלא יתקל הציבור בצוות לא אדיב או שאינו מודע לזכויות החולה.

ומה בדבר סכנת הקרינה לה נחשף המלוה?

לצורך קבלת תשובה מקצועית לשאלה זו, פנינו למומחים מהמרכז למחקר גרעיני בנחל שורק. ונענינו שם באדיבות מיוחדת במינה הן בקבלת המידע הנדרש, והן כמאמץ מחשבתי למציאת פיתרון תיקני.

לדברי ד"ר אבי בן שלמה על כל מלוה המצוי בתוך חדר ההקרנה ללבוש חלוק עופרת, המגן על הלבוש בו באופן שבו ייחשף לרמת קרינה מועטה ביותר. כאפשרות שניה, העדיפה אף יותר כשניתן, אפשר לבקש לעמוד מאחורי מחיצת המגן המיועדת להגנה על טכנאי הרנטגן. העומד מאחורי מחיצה זו עשוי להחשף לכ: 0.01 MREM המהווה שיעור חשיפה נמוך מאוד, כך שאין שום מניעה לעמוד שם. כל אדם נחשף בממוצע בשנה לכ: 200 MREM קרינה טבעית מעצם שהותו בכדור הארץ, והמחיש לנו זאת ד"ר מרגליות שבטיסה למקומות רחוקים בגובה כדור הארץ, עשויה לחשוף את הנוסע לעד כ: 8 MREM, ואין בכך כל סיכון משמעותי, יש אף הגורסים שיש תועלת מה ממידה זו של קרינה, לא בחשיפת יתר כמובן.

ונציין בזה שבשיחה עם מר בני פלד מנהל מכון ההדמיה ברחוב ברגר בתל אביב (מכבי) אמר לנו שמבחינה מקצועית אין שום הגיון להתנגד למלוה מטעמי בטיחות. אגב, גם הוא השקיע רבות מזמנו, לבדוק את כל מחלקות המכון בכדי להתאים את הפתרון המתאים לכל מקום לגופו.

שאלה לסיום, מה קורא במצב שהצילום הוא בגדר פיקוח נפש?

אם יחוד מותר בפיקוח נפש או לא, הוא דבר ששנוי במחלוקת בין האחרונים, והרבה אחרונים מקילים בזה, אבל ההכרעה מסורה כמובן בידי גדולי הפוסקים, אולם מבחינה מציאותית יש לציין שפיקוח נפש שהוא בדרך כלל בבתי חולים, חדרי הרטנגן בנויים הרבה פעמים כצורה המגינה מקרינה על צוות הנכנס, והם באמת נכנסים, כך שאין בזה איסור יחוד על פי רוב, כפי שנוכחנו לראות. ולכן אע"פ שאי אפשר לקבל אחריות על כל בתי החולים בארץ וכל שכן בעולם, מכל מקום מסתבר שדי בזה בכדי לא לעכב צילום בהול שיש בו משום פיקוח נפש. אולם יש להעיר, שגם להמקילים ביחוד בפיקוח נפש, אין הדבר מתיר כשאין הדבר הכרחי ממש, וכגון אם אפשר שיכנס מלוה, וכל שכן שמוטל עלינו למצוא פתרון כללי לענין.

חוזר משרד הבריאות מס' 39

מדינת ישראל משרד הבריאות
החטיבה לענייני בריאות שירותי רפואה

הנחיות ביצוע בדיקה גופנית כתחום צנעת פרט חוזר מס' 04/39

ירושלים, כ' בתמוז התשנ"ד, 29 ביוני 1994 תיק מס' 200/0/3

אל: מנהלי בתי החולים הכלליים, רופאים מחוזיים, לשכות בריאות לאור תלונות על חשד לניצול לרעה ופגיעה בתחום צנעת הפרט על ידי אנשי צוות רפואי (אח/ות רופא/ה) במהלך בדיקה גופנית (לרבות טיפול רפואי), הנני להביא בזאת לידיעתכם הנחיות לביצוע בדיקות גופניות וטיפולים רפואיים תוך שימת לב מיוחדת לשמירה על פרטיותו של הנבדק (לרבות מטופל).

1. כל נבדק זכאי לנוכחות אדם נוסף (איש צוות רפואי או אדם אחר על פי בחירתו) בעת ביצוע בדיקה גופנית.
2. יש להודיע לנבדק על זכאותו כמפורט בסעיף ו באמצעות שילוט שיוצב בסמוך למקומות בהם מתבצעות בדיקות גופניות בצורה ברורה וגלויה לעין.
3. במידה והנבדק דורש נוכחות אדם נוסף בבדיקתו יש להיענות לו.
4. הואילו להביא תוכן חוזר זה לידיעת הנוגעים בדבר במוסדכם ולוודא כי יפעלו בהתאם.

בברכה

ד"ר י' ברלוביץ

ראש שירותי רפואה (בפועל)

מקור: **אסיא עה-עו** עמ' 115-111 (2005).